

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO NIEWPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

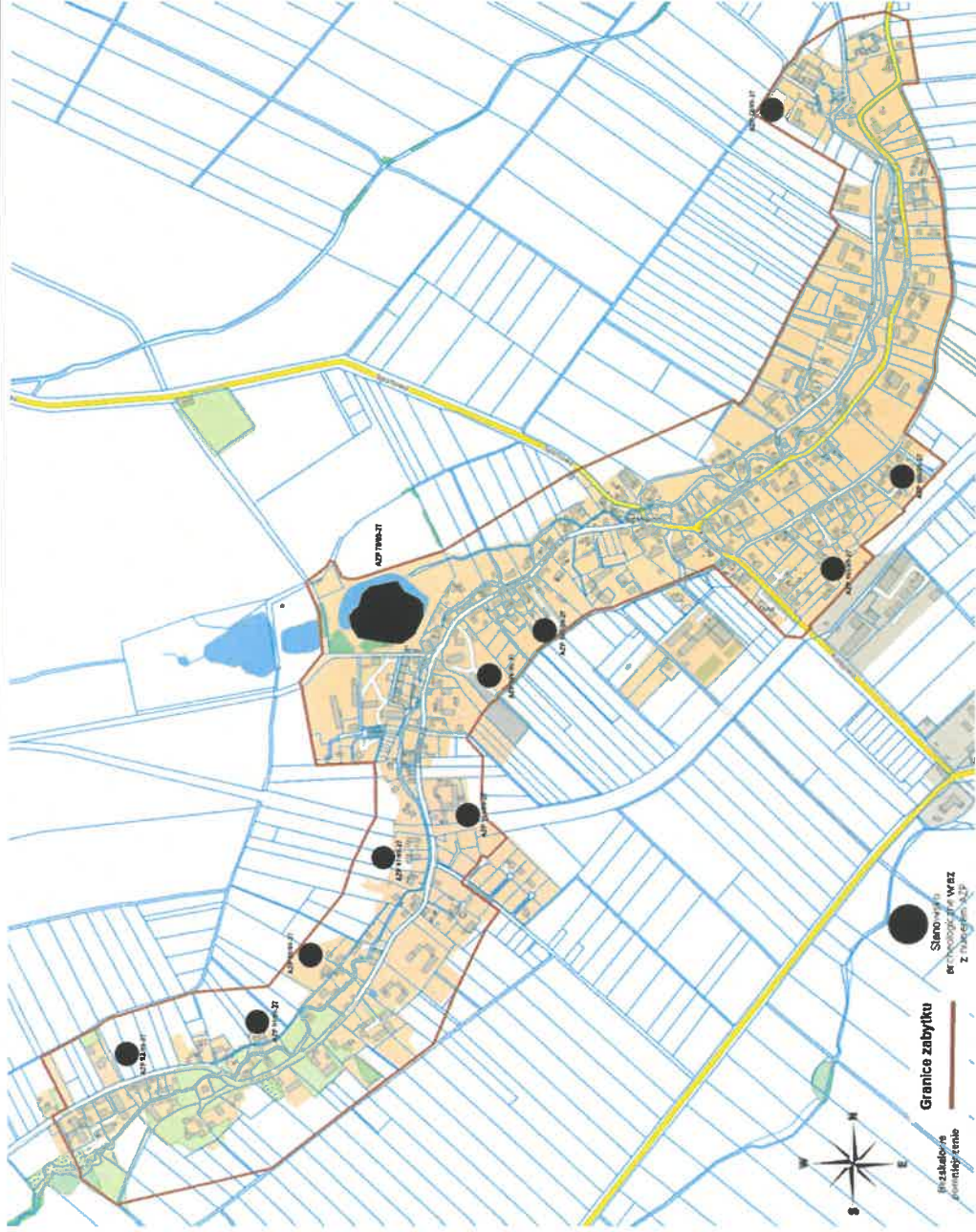
1. Nazwa

**HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI WRAZ Z
TERENEM NA KTÓRYM ZNAJDUJE SIĘ ZNACZNA ILOŚĆ
ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH (KILKA STANOWISK
AZP)**

2. Czas powstania

XIII w.

3. Materiały graficzne

3. Miejscowość

CIEPŁOWODY

4. Adres (ulica, nr posesji)

5. Przynależność administracyjna

województwo dolnośląskie

powiat ząbkowicki

gmina Ciepłowody

6. Współrzędne geograficzne

50° 40' 52" N 16° 59' 20" E

7. Użytkowanie obecne

rolnictwo, mieszkalne

8. Stan zachowania

4

10. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie

Nazwa:

Cieplowód (1222 r.), Tepliwoyde (1318 r.), Töppelwude (1467 r.), Tepliwoda (1498 r.), Töppelwode (1801), Tepliwoda (1900 r.), Lauenbrunn (1936 r.), Ciepla Woda (1945 r.), Cieplowody (1946 r.).

Historia i charakterystyka zabudku:

Mieś wzmiankowana jest w 1222 r. jako osada rycerska o słowiańskim rodowodzie. Ok. 1242 r. nastąpiło jej przeniesienie na prawo niemieckie, co wiązało się z wyznaczeniem jej nowego układu – wsi tanów leśnych, który doskonale czytelny jest do dziś. W 1318 r. wzmiankuje się istnienie kościoła parafialnego. Wówczas także kształtować zaczyna się siedziba rycerska – wieża mieszkalna. Na początku XV w. miejscowość uległa zniszczeniu wskutek najazdu Husytów. Jej rozkwit przypada na I poł. XVI w., kiedy stała się własnością rodziny von Seydlitz. O ważnym statusie wsi świadczy fakt, określania jej wówczas w źródłach jako „małe miasteczko”. W 1512 r. zakończono prace przy najstarszej części kościoła, zaś w poł. XVI w. do wsi przy mieszkalnej dobudowano renesansowe skrzydło mieszkalne, wznosząc również obwarowania bastajowe. W 1685 r. istniały tu aż trzy karcermy. W 1698 r. powstały nowe zabudowania parafialne. W 1785 r. w miejscowości wymienia się 112 domów, szkołę i dom gminny. W 1808 r. środkową część wsi strawił wielki pożar, w wyniku którego znacznie przebudowano kościół i zamek. W 1830 r. wzmiankuje się 171 domostw. W II poł. XIX w. wykształtowała się mieszkalna i gospodarcza zabudowa wsi. Pojedyncze domy powstały jeszcze w latach 20. i 30. XX w. Po 1945 r. na terenie miejscowości wzniesiono kompleks szkolny. Od kilku lat obserwuje się powstawanie licznej zabudowy jednorodzinnej.

W granicach zabudku znajdują się następujące stanowiska archeologiczne:

AZP 92/89/27, AZP 91/89-27, AZP 88/89-27, AZP 87/89-27, AZP 103/89-27, AZP 106/89-27, AZP 107/89-27, AZP 78/89/27, AZP 165/89-27, AZP 166/89-27, AZP 72/89-27.

Zagrożenia i postulaty konserwatorskie:

Istotnym zagrożeniem jest niekontrolowane zastępowanie historycznej zabudowy współczesnymi obiektami, które swoją bryłą, wymiarami, materiałami lub stylistyką kontrastować z tradycyjną zabudową historycznej. Należy objąć indywidualną ochroną konserwatorską najbardziej wartościowe elementy zabudowy, a nową zabudowę kształtować jako nawiązującą do tradycyjnej zabudowy z regionu Przedgórze Sudeckiego. Ochronie powinna podlegać historyczna dominanta krajobrazu wsi w postaci wieży kościoła. Chronione powinno być również założenie obronne wraz z zamkiem oraz folwarkiem dworskim oraz parkiem. Z uwagi na obecność w granicach zabudku nawarstwień kulturowych, prowadzenie w jego granicach robót ziemnych powinno wiązać się z prowadzeniem badań archeologicznych, w celu zapewnienia ochrony zabudkowych warstw antropogenicznych i innych zabudków archeologicznych.

Bibliografia:

- Knie J., *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuß. Provinz Schlesien*, Breslau 1830.
- Knie J., *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuß. Provinz Schlesien*, 1845.
- Zimmermann F.A., *Beiträge zur Beschreibung von Schlesien*, Brieg 1789.
- Pawłowski K., *Dzieje Cieplowód. Od czasów najdawniejszych do współczesności*, Cieplowody 2014.
- *Słownik geografii turystycznej Sudetów, Wzgórze Niemczańsko-Strzezińskie*, Marek Staffa red., Wrocław, 1993.

Kartografia:

- Messischblatt, 1: 25 000, 5367 Lauenbrunn, 1937.

11. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

12. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)
Jędrzej Musiał, wrzesień 2022 r.

